

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

12

października 2019

sobota

18:00

Wrocław, NFM, Sala Główna

Hebrajskie pieśni

D. Szostakowicz

Christian Danowicz – skrzypce, dyrygent

Bente Kahan – śpiew

Marcin Misiak – wiolonczela

NFM Orkiestra Leopoldinum

Program:

Dymitr Szostakowicz (1906–1975) *Symfonia kameralna c-moll op. 110a* (aranż. na orkiestrę smyczkową R. Barshai)

I. Largo

II. Allegro molto

III. Allegretto

IV. Largo

V. Largo

Maurice Ravel (1875–1937) *Kaddisch z Deux mélodies hébraïques*

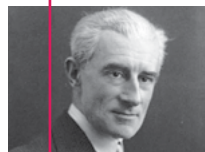
[30']

Max Bruch (1838–1920) *Kol Nidrei* op. 47

Ernest Bloch (1880–1959) *Nigun z Baal Shem* B. 47

Pieśni jidysz – wybór (aranż. na głos i orkiestrę smyczkową D. Pindur i Ch. Danowicz)

[40']

M. Ravel

M. Bruch

E. Bloch

OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

Kulminacją przedwojennych antysemitycznych nastrojów w Niemczech była tzw. noc kryształowa. Z 9 na 10 listopada 1938 r. dokonano pogromu ludności żydowskiej. Rozbijano witryny sklepów, plądrowano domy. Spalono sto siedemdziesiąt jeden synagog, zamordowano dziewięćdziesięcioro jeden Żydów. Kilkadziesiąt tysięcy osób pochodzenia żydowskiego zostało aresztowanych i odesłanych do formowanych w tym czasie obozów koncentracyjnych. „Reżyserem” akcji był szef propagandy III Rzeszy Joseph Goebbels. Wydarzenia tamtej tragicznej nocy stały się preludium jednego z największych koszmarów wszystkich ludzi – bez względu na pochodzenie, wiek, płeć i wyznanie. W tym roku mija 80. rocznica wybuchu drugiej wojny światowej. Dzisiejszy koncert poświęcamy zatem, cytując Dymitra Szostakowicza i dedykację, którą umieścił w swoim VIII Kwartecie smyczkowym op. 110, „pamięci ofiar wojny i faszyzmu”.

Akurat ten kwartet Szostakowicza ma charakter wyjątkowo osobisty. Dzieło powstało w zaledwie trzy dni, między 12 a 14 lipca 1960 r., podczas pobytu kompozytora w Gierach koło Drezna, gdzie pracował nad muzyką do niemiecko-radzieckiego filmu propagandowego *Pięć dni i pięć nocy*. Inspiracją do powstania tej kompozycji miał być widok zrujnowanego alianckimi nalotami dywanowymi Drezna – jednego z symboli tragedii drugiej wojny światowej, który wyjątkowo poruszył Szostakowicza.

Istnieje także druga warstwa znaczeniowa kompozycji, związana z osobistymi przeżyciami artysty: dylematami moralnymi, życiem w matni stalinowskiego terroru – w precyzyjnie wyreżyserowanym teatrze strachu i śmierci. Obok tragedii wojny Szostakowicz opisał w dziele także własną rozpacz. Ten osobisty wymiar znajdujemy w odniesieniach autobiograficznych: autocytatach z wcześniejszych kompozycji (z I, VIII i X Symfonii, I Koncertu wiolonczelowego *Es-dur*, II *Tria fortepianowego e-moll* oraz *Lady Makbet mceńskiego powiatu*), uporczywie powtarzającym się motywie muzycznym (który też rozpoczyna ten utwór) opartym na dźwiękach D-eS-C-H, odpowiadających inicjałom autora („D. Sch.”), pieśni rewolucyjnej *Zmęczony w ciężkiej niewoli* oraz w jednym z komentarzy artysty, w którym przyznał on: „Napisałem nikomu niepotrzebny i ideowo poroniony Kwartet. Rozmyślałem o tym, że jak kiedyś umrę, to nikt chyba nie napisze utworu poświęconego mojej pamięci. Dlatego postanowiłem takowy skomponować. Można by na jego okładce napisać: »Poświęcony pamięci autora

tego kwartetu«”. Znaczące było też zachowanie Szostakowicza podczas wykonania dzieła w siedzibie Związku Kompozytorów, kiedy to słysząc zapowiedź, że jest to utwór mówiący o heroizmie sowieckich obywateli i partii komunistycznej, miał wstać i zawołać: „Nie, nie... to jestem, widzicie, ja. Ja, ja. Osobiście przemawiam, protestuję przeciwko każdemu rodzajowi faszyzmu”.

VIII Kwartet smyczkowy składa się z pięciu następujących po sobie *attacca* części – trzech posępnych *Largo* oraz dwóch żywszych fragmentów: pełniącęgo funkcję scherza *Allegro molto* oraz upiornego walca w tempie *allegretto*. Kompozycja ta została przetranskrybowana na orkiestrę smyczkową przez Rudolfa Barshaiego i otrzymała numer opusowy 110a.

Kadysz (kadisz) to jedna z najważniejszych odmawianych modlitw w liturgii żydowskiej, napisana w języku aramejskim w czasach talmudycznych. Wyraża wiarę w jedynego Boga i poddanie się Jego woli, a od czasów pogromu Żydów dokonanego w XIII w. przez krzyżowców jest także odmawiana przez Żydów. Do modlitwy tej nawiązuje *Kaddish* Maurice’a Ravela – jedna z dwóch pieśni na głos i fortepian umieszczonych w cyklu *Deux mélodies hébraïques*. Ta wzniesiona kompozycja, napisana do tekstu religijnego, powstała w 1914 r. na zamówienie Alwiny Alvi (sopranistki z Petersburskiej Opery Kameralnej). Pięć lat później Ravel przearanżował dzieło na instrument solowy z towarzyszeniem orkiestry kameralnej.

Tradycyjne teksty i melodie hebrajskie stały się również kanwą utworu Maxa Brucha *Kol Nidrei* op. 47 – swoim tytułem nawiązującego do modlitwy odmawianej w Jom Kipur, czyli Dniu Pojednania, oraz dedykowanego wiolonczeliście Robertowi Hausmannowi. Dzieło powstało w 1880 r. głównie z myślą o spoteczności żydowskiej w Anglii. Było to niedługo po tym, jak kompozytor objął stanowisko dyrygenta Liverpool Philharmonic Orchestra. Z kolei inspiracją dla drugiej części utworu stał się fragment poematu George’a Byrona *Those that Wept by Babel’s Stream* z 1816 r. umieszczonego w cyklu *Hebrew Melodies*, który powstał do muzyki Isaaca Nathana.

Baal Shem to tytuł jednego z najpopularniejszych dzieł Ernsta Blocha. *Baal Szem Tow* to z kolei przydomek założyciela polskiego ruchu chasydzkiego – Israela Ben Elieziera. Owa zbieżność nie jest przypadkowa. Chasydyzm, który miał się stać syntezą tradycjonalizmu żydowskiego z mistycyzmem (wyrażoną prostym językiem i afirmującą życie, czczącą Boga poprzez taniec i śpiew, prowadzące do stanu radosnego

uniesienia), wywarł wyjątkowo duży wpływ na amerykańskiego kompozytora. Znalazło to odbicie w kompozycji z 1923 r. Wśród wykonawców i publiczności największą popularnością cieszy się środkowa część dzieła Blocha – improwizacyjny w charakterze *Nigun*, nawiązujący do gatunku pieśni wykonywanych przez cadyka.

Na zakończenie dzisiejszego wieczoru usłyszemy wybór pieśni w języku jidysz z repertuaru Bente Kahan. Wśród nich znajdziemy wzruszające *Friling* – z muzyką Abrahama Brudno, do słów Szmerkego Kaczergińskiego napisanych w 1943 r. tuż po tragicznej śmierci jego żony w wileńskim getcie. Oprócz tego zabrzmia m.in. *Yidl Mit'n Fidl* (piosenka z przedwojennego musicalu opowiadającego o skrytej miłości przebranej za chłopca śpiewaczki Yidl) i *Undser Shtetl Brent* (pieśń Mordechaja Gebirtiga z 1936 r., upamiętniająca pogrom Żydów w Przytyku). Pieśni te usłyszymy w aranżacji Christiana Danowicza oraz Doroty Pindur na orkiestrę smyczkową.

Christian Danowicz, fot. Łukasz Rajchert

Christian Danowicz

Absolwent Konserwatorium Muzycznego w Tuluzie (klasa skrzypiec G. Colliarda) oraz Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina (studia magisterskie w klasie skrzypiec J. i K. Jakowiczów oraz studia licencjackie w klasie dyrygentury symfoniczno-operowej A. Wita i T. Bugaja). Uzyskał stopień doktora, a następnie doktora habilitowanego w Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu, gdzie obecnie

prowadzi klasę skrzypiec. Jest laureatem III nagrody w IV Międzynarodowym Konkursie Skrzypcowym im. T. Wrońskiego na Skrzypce Solo w Warszawie. W 2010 r. otrzymał I nagrodę w Konkursie Muzyki Kameralnej podczas Duxbury Music Festival w USA. W 2016 r. został laureatem Nagrody Radia Wrocław Kultura „Emocje”. Nagrane pod jego kierownictwem wraz z NFM Orkiestrą Leopoldinum i Atom String Quartet płyty *Made in Poland* oraz *Supernova* zostały wyróżnione Fryderykiem w 2018 i 2019 r. Pierwsza z płyt otrzymała ponadto w 2018 r. Wrocławską Nagrodę Muzyczną. Christian Danowicz jest koncertmistrzem NFM Orkiestry Leopoldinum, z którą regularnie występuje jako solista i dyrygent.

Bente Kahan, fot. Mirek Emil Koch

Bente Kahan

Urodziła się w Oslo w 1958 r. Kształciła się jako aktorka w Tel Awiwie i Nowym Jorku. W 2001 r. przeprowadziła się do Wrocławia i założyła Fundację Bente Kahan, która przywróciła temu miastu żydowskie dziedzictwo, w tym Synagogę pod Białym Bocianem. Jako dyrektor centrum kultury zrealizowała liczne wystawy i koncerty, a także spektakle teatralne (wiele z nich zostało napisanych i wyreżyserowanych przez nią samą oraz wykonanych przez polskich artystów). Bente Kahan występuje regularnie za granicą, prezentując szeroki repertuar związany z europejską historią Żydów. Jest honorową obywatelką Wrocławia. Określa się ją mianem „jedynej w swoim rodzaju artystki europejskiej” oraz „diwy muzyki żydowskiej”.

Marcin Misiak

Ukończył Akademię Muzyczną im. K. Lipińskiego we Wrocławiu pod kierunkiem S. Firleja oraz U. Marciniac-Mazur. Był stypendystą USC Thornton School of Music w klasie E. Schoenfeld oraz Escuela Superior de Música Reina Sofía w Madrycie w klasie kameralistyki G. Pichlera. Brał także udział w kursach mistrzowskich prowadzonych przez takich profesorów jak L. Harrell, M. Pressler, S. Popov i K. Michalik. W 2009 r. otrzymał tytuł doktora sztuki; jest zatrudniony jako adiunkt na Wydziale Instrumentalnym wrocławskiej Akademii Muzycznej. Wraz z Ch. Danowiczem i M. Mickerem tworzy trio smyczkowe. Występuje jako solista i kameralista. Brał udział w licznych nagraniach. Prowadził kursy mistrzowskie na uczelniach muzycznych m.in. w Ostrawie i Gandawie. Na stałe współpracuje z NFM Orkiestrą Leopoldinum jako prowadzący grupę wiolonczel.

Marcin Misiak, fot. Łukasz Rajchert

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

